

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

52-2



Brno 2011

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 52

Volume 52

Číslo 2

Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttkey, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Olga Lečbychová, Marián Mazuch,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce

Adresa redakce

Adress

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk
Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 806/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2011

Náklad 450 kusů

Časopis je na seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2011 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

mazanická destrukce porušená 0,8 m širokou kamennou zdí pojenou velmi nekvalitní vápennou maltou, jejíž báze se spolu s výše zmíněnou přepálenou mazanicí nacházela v hloubce 0,6 m pod stávajícím terénem. Z požárové vrstvy, která při bázi měla 0,02 m silnou černou uhličkatou vrstvičku, byl získán zlomek komory kachle rámcově datovatelný do vrcholného středověku případně raného novověku. Následovala jílovitá izolační vrstva, která poskytla neglazovanou výduť nádoby z průběhu 2. poloviny 15. až 1. poloviny 16. století. Další izolační jílovitá vrstva, jejíž báze zasahovala do hloubky 0,7 až 0,8 m, byla datována nalezenou keramikou do průběhu 2. poloviny 15. století. Následovala další požárová destrukce s výduťí nádoby datovatelné do vrcholného středověku. Báze této uloženiny se nacházela v hloubce 0,9 m pod stávajícím povrchem. Poslední uloženina, běžová prachová hlína o neznámé mocnosti, neposkytla žádný datovací materiál, avšak s největší pravděpodobností časově náležela rovněž do období vrcholného středověku. Geologického podloží nebylo nikde na staveništi dosaženo.

Ulice Karla Sedláka, p. č. 425/3, 424/3. Středověk, novověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

Lokalizace sondy S1/10: okolí bodu X=1107558; Y=558504 (S-JTSK).

Lokalizace sondy S2/10: okolí bodu X=1107528; Y=558486 (S-JTSK).

Během rekonstrukce teplovodu byla počátkem dubna roku 2010 zjištěna pozitivní archeologická situace v ulici Karla Sedláka před č. p. 1192, která byla označena jako sonda S1/10 a dále pak před č. p. 1191 (sonda S2/10).

Výkopy o šířce 0,8 m a hloubce 1,1 m vedly větší-nou v trasách původního teplovodu a žádné archeologické situace nenarušovaly. V místě sondy S1/10 došlo však k rozšíření výkopu na 1,4 m a k jeho snížení na hloubku 1,55 m pod stávající povrch. Vznikly tak dva profily, a to jižní, označený jako P1, a severní, označený jako P2. Popis profilu P1 je následující. V hloubce 1,0 m pod recentními uloženinami (obsahovaly kusky plastu a různých předmětů datovatelných do poslední čtvrtiny 20. století) se nacházela 0,3 m silná vrstva tmavě šedé ornice s nahodilými malými fragmenty cihel a drobků nahodilých uhlíků. Vzorkováním byly získány tři zlomky novo-věké keramiky. Pod touto uloženinou se nacházela 0,2 m mocná vrstva tmavě šedé jílovité písčité hlíny silně promísené s velkými skvrnami žluté jílovité hlíny. Tato vrstva nahodile obsahovala drobků uhlíků a její báze spočívala v hloubce 1,5 m na jílovitém geologickém podloží. Obsahovala několik malých fragmentů do oranžova vypálené mazanice, dva zlomky výduťí tuhových zásobnic, dvě výduťi středně velkých hrubých nádob s příměsí tuhy zdobené vlnicí, zlomek dna a výduťi z téhož materiálu a fragment výduťi nádoby vyrobené z jemně plavené hlíny, vypálené do středně šedé barvy bez příměsí tuhy. V Litovli je tato keramika označována jako lokační. Z této uloženiny rovněž pochází částečně natavený střední fragment kvalitní železné rudy. Všechny tyto nálezy lze rámcově datovat do průběhu 2. poloviny 13. století.

Protilehlý profil P2 se vyznačoval přítomností vrstev novověké ornice s obsahem mladé novověké keramiky, které se nacházely v hloubce 0,8 m pod úrovní stávajícího

terénu a jejich báze v hloubce 1,55 m spočívala přímo na geologickém podloží. Starší nálezy zde již nebyly.

Sonda S2/10 byla tvořena výkopem širokým 0,8 m a hlubokým 1,1 m o délce téměř 15 m. Sledován byl úsek dlouhý 6,0 m. Profil označený jako profil P3 vypadal následovně. V hloubce 0,5 m pod stávajícím terénem se pod recentními vrstvami nacházela ornice o mocnosti 0,3 m. Byly z ní získány dva fragmenty novověkých nádob. Báze této uloženiny spočívala na 0,15 m silné vrstvě do světle hněda probarveného půdního typu. Geologické podloží se nacházelo v hloubce 0,95 m pod stávajícím povrchem.

Karel Faltýnek, Pavel Šlězár

Resumé

Litovel (Kataster Litovel, Bez. Olomouc), Třebízského Str., Parz. Nr. 198/1, 198/2. Spätmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Litovel (Kataster Litovel, Bez. Olomouc), Karla Sedláka Str., Parz. Nr. 425/3, 424/3. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

LITOVEL (K. Ú. CHOŘELICE, OKR. OLOMOUC)

Intravilán obce. Mladší doba hradištní až novověk. Sídliště. Záchraný výzkum. Povrchový sběr.

Záchraný výzkum realizovaný v měsících červnu až prosinci roku 2010 byl vyvolán stavbou nové kanalizace v Chořelicích, místní části Litovle. Tato výstavba navazovala na kanalizační větev z roku 2002 (Faltýnek 2003, 227, 256), tehdy však směřující do Nasobůrek. Všechny výkopy vedly převážně ve stávajících vozovkách, jejich průměrná hloubka byla 2,0–3,0 m a šířka kolem 1,7 m. Zemní práce prováděla stavební firma Strabag.

Prvním sledovaným úsekem byly výkopy v JZ části intravilánu obce, jejichž poloha je vymezena linií mezi body X=1 109 425,3; Y=558 665,47; X=1 109 533,78; Y=558 596,68 (obr. 74: 1). V těchto místech dosahovala hloubka výkopů asi 3,0 m pod úroveň hladiny spodní vody, zemní práce komplikovaly také tekuté písky. Antropogenní uloženiny zde byly mocné v průměru 1,2 m a tvořily je výhradně komunikační dorovnávký terénu. Tento úsek cesty je patrný již na I. vojenském mapování a jde pravděpodobně o pozůstatek původní silnice spojující Litovel s Olomoucí. Pochází ještě z doby před postavením tzv. císařské silnice ve 20. letech 19. století. Na JZ profilu výkopu, pod vrstvami šterků a cihlového prachu, se v hloubce 0,8–1,2 m nacházela světlá šedá písčité jílovité hlína. Spočívala již na jílovitém geologickém podloží a byla nápadná tím, že obsahovala různé velké dřevěné štípy čtvrtkuláčů a půlkuláčů, kladené kolmo na okraj silnice. Toto dřevo tak tvořilo zpevnění komunikace (hat'ování). Popsaná situace byla pozorována v úseku přibližně 30 m SZ od konce výkopu. Dendrochronologická data těchto dřev dosud sice nejsou k dispozici, ale i tak lze jejich stáří klást do období novověku. Keramické zlomky sice nebyly nalezeny, avšak celkem 4 železné koňské podkovy odpovídají spíše mladším typům. V dalších úsecích byly pochůzně plochy cesty tvořeny různými vrstvami šterků a

cihlového prachu střídané či promísené s jílem. Jakékoliv jiné nálezy či archeologické situace v této části stavby nebyly zjištěny.

Zcela jiná pozorování byla učiněna v S části obce před č. p. 1083, v okolí bodu vymezeném souřadnicemi $X=1\ 109\ 245,39$; $Y=558\ 340,03$ (obr. 74: 2). V hloubce 0,45–0,85 m se zde nacházela kulturní vrstva tvořená tmavou hnědou písčitou jílovitou hlínou s nahodilými drobkami uhlíků a mazanic. Při bázi obsahovala keramiku datovatelnou do průběhu 12. století, z její vrchní části pocházely zlomky výdutí novověkých nádob. Z této skutečnosti je patrné, že výše zmíněná kulturní vrstva vznikala delší dobu a že v průběhu vrcholného středověku se v těchto místech zřejmě žádné osídlení nenacházelo. Zahloubené objekty zde zjištěny nebyly. Přítomnost mladohradištní keramiky z průběhu 11. a 12. století (jednoznačně s těžištěm ve 12. století) byla ověřena i metodou povrchového sběru na nedalekém poli za bývalým podnikem Tesla. Plocha této lokality je vymezena souřadnicemi $X=1\ 109\ 110,45$; $Y=558\ 347,97$; $X=1\ 109\ 298,3$; $Y=558\ 474,97$; $X=1\ 109\ 319,47$; $Y=558\ 448,51$; $X=1\ 109\ 176,59$; $Y=558\ 316,22$ (obr. 74: 3).

Další výkopky byly sledovány od nároží domu č. p. 1059 a vedly dále na jih do prostoru návsi. Do poloviny měsíce prosince se v tomto prostoru podařilo vybudovat i několik kanálových přípojek. Linie výkopů jsou vymezeny

těmito souřadnicemi: $X=1\ 109\ 404,14$; $Y=558\ 353,26$; $X=1\ 109\ 486,16$; $Y=558\ 363,84$; $X=1\ 109\ 512,61$; $Y=558\ 411,47$; $X=1\ 109\ 459,7$; $Y=558\ 363,84$; $X=1\ 109\ 467,64$; $Y=558\ 429,99$; $X=1\ 109\ 504,68$; $Y=558\ 432,64$ (obr. 74: 4). Od č. p. 1059 až po nároží č. p. 1056 (délka výkopů přibližně 75 m ve směru S–J) byla pozorována dnes již zaniklá výrazná terénní deprese. Dosahovala hloubky 1,1–1,6 m pod stávající povrch. Vyznačovala se tím, že nejhluběji uložená kulturní vrstva nasedala na geologické podloží tvořené většinou hrubým říčním štěrkem. Tato uloženina nad podloží byla tvořena až 0,15 m mocným jemným říčním pískem a obsahovala keramiku z průběhu 12. a průběhu 14. století. Přítomnost keramiky ze 13. století zde nebyla zjištěna, přestože byl úsek velmi intenzivně sledován. Na této kulturní vrstvě spočívala mohutná vrstva silná 0,3–0,5 m ze světlého hnědého prachového jílu s ojedinělými nálezy keramiky ze 14. století. Šlo o povodňové bahno (jedno z ramen řeky Moravy je v současnosti od těchto míst vzdáleno 280 až 300 m), na němž se nacházely opět kulturní vrstvy keramikou datované od závěru 14. století až po novověk. Nejzajímavějším nálezem z nejstarší vrstvy v místech před č. 1056 je kostěný astragál, vyrobený ze zvířecího prstního článku s provrty a vyplněný olovem. Od nároží č. p. 1054 až po č. p. 1052 (délka výkopů asi 55 m ve směru SV–JZ) vedly výkopky zatravněnou plochou, jejíž stávající povrch je o něco vyšší než terén dnešní uliční sítě. Geologické podloží je zde tvořeno světlým hnědým prachovým jílem, na němž nasedalo, nejčastěji v hloubce 1,1 m pod stávajícím povrchem, kulturní souvrství tvořené převážně střední šedou písčitou jílovitou hlínou s nahodilými drobkami uhlíků a mazanic. Tyto vrstvy obsahovaly keramiku z období od průběhu 14. století kontinuálně až po novověk. Byly zde rovněž zjištěny celkem 4 objekty zahloubené do podloží, vyplněné převážně středně šedou jílovitou hlínou. Bylo z nich získáno několik keramických zlomků s příměsí tuhy, datovatelných do průběhu 2. poloviny 13. století. Další větev kanalizace navazovala na kanálovou šachtu umístěnou před rozhraním usedlostí č. p. 1057 a č. p. 1056 (délka výkopů v délce přibližně 68 m až před č. p. 1069 ve směru V–Z). Prvních 15 m byla opět pozorována výše zmíněná terénní deprese. Přesto se v tomto prostoru podařilo zachytit a částečně prozkoumat menší zahloubený objekt (jeho báze byla v hloubce 1,9 m pod stávajícím terénem, sledovaná délka 0,9 m), v jehož výplni byla přítomna keramika 1. poloviny 13. století. Zbylá část výkopů (včetně 25 m dlouhé rýhy od č. p. 1069 po č. p. 1071 ve směru S–J) proťala bývalou nevýraznou terénní vyvýšeninu. Mocnost kulturních vrstev v těchto místech dosahovala maximálně 0,9 m. Nejstarší kulturní vrstva měla tloušťku průměrně 0,3 m. Obsahovala keramiku z průběhu 14. až 15. století, ojedinělé byly zlomky keramiky datovatelné do průběhu 2. poloviny 13. století. Z této uloženiny pochází další astragál, rovněž zvířecí prstní článek s několika provrty, avšak bez olova. Zahloubené objekty ve zdejších sledovaných výkopech nebyly zachyceny.

Ze sledovaných kanálových přípojek byla nejzajímavější ta, která vedla před č. p. 1110 do čísla č. p. 1055 ve V nároží návsi (okolí bodu: $X=1\ 109\ 493,16$; $Y=558\ 356,43$;



Obr. 74. Litovel, Chořelice. Archeologické situace. 1 – jihozápadní část intravilánu; 2 – před č. p. 1083; 3 – povrchové sběry; 4 – střed obce (autor J. Grégr).

Abb. 74. Litovel, Chořelice. Archäologische Fundplätze. 1 – Südwestlicher Teil des Innenbereichs der Gemeinde; 2 – Grabungsfläche vor Konstr. Nr. 1083; 3 – Funde aus der Geländebegehung; 4 – Ortsmitte (Autor J. Grégr).

celková délka přibližně 12 m, směr V–Z). Šířky výkopů pro kanálové přípojky dosahovaly průměrně 0,7 m a jejich hloubka kolísala dle navržené projektové dokumentace. Před č. p. 1110 byl zachycen v délce 0,95 m zahluobený objekt. Jeho povrch byl v hloubce 0,6 m a dno v úrovni 1,45 m. V minulosti však již byl porušen vodovodem. Tento objekt byl vyplněn reznými kachlemi. V převážně většině se jednalo o čtvercové základní řádkové kachle o délce strany 19,5 cm s miskovitou konkávní prohlubní uprostřed, v rozích se stylizovanými rostlinnými motivy. Fragments dalších kachlů jsou zdobeny pouze stylizovanými rostlinnými motivy. Časově je tento typ kachle zařaditelný do období kolem poloviny 16. století (Pavlík, Vitanovský 2004). Nalezená keramika pocházející z tohoto objektu však časově náleží až do průběhu 1. poloviny 17. století. Přímo před vchodem do usedlosti 1055 byla v hloubce 0,8 až 1,0 m zachycena kulturní vrstva tvořená tmavou šedou písčitou jílovitou hlínou s obsahem keramiky z průběhu 2. poloviny 13. století.

Karel Faltýnek

Literatura

- Faltýnek, K. 2003:** Litovel (k. ú. Chořelice, okr. Olomouc), intravilán obce. *Přehled výzkumů* 44, 227, 256.
Pavlík, Č., Vitanovský, M. 2004: *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance.* Praha.

Resumé

Litovel (Kataster Chořelice, Bez. Olomouc), Intravillan. Jungburgwallzeit - Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung. Oberflächensammlung.

LITOVEL (K. Ú. MYSLECHOVICE, OKR. OLMOUC)

„U hraniček“. Mladohradištní období až novověk. Pohřebiště, sídliště (?). Povrchový sběr.

Lokalizace: okolí bodu v okruhu asi 100 m: X=1 111 625; Y=561 122 (S-JTSK).



Obr. 75. Litovel, „U hraniček“. Kovové nálezy (foto P. Večeřa).
Abb. 75. Litovel, „U hraniček“. Metallfunde (fotographiert von P. Večeřa).

V průběhu roku 2010 byly v poloze „U hraniček“ pomocí detektoru kovu a povrchovou prospekci, zjištěny archeologické artefakty. Jde o zlomek bronzové slovanské záušnice menšího průměru, datovatelné do průběhu 10.–11. století a novověké, částečně deformované, knižní kování z barevného kovu (obr. 75). Dále byly nalezeny keramické zlomky výdutí nádob s příměsí tuhy (6 kusů), datovatelné do průběhu 2. poloviny 13. století až průběhu 1. poloviny 14. století. Další zlomky výdutí pocházely ze světlé „krupičkové“ (9 kusů) oxidačně pálené keramiky, typické pro olomoucký výrobní okruh, datovatelné do průběhu 14. století. Další keramické zlomky (7 kusů) lze časově zařadit od průběhu 15. století až po novověk. Za předání kovových artefaktů děkuji panu Pavlu Faltýn-kovi z Loštic.

Karel Faltýnek

Resumé

Litovel (Kataster Myslechovice, Bez. Olomouc), „U hraniček“. Jüngere Burgwallzeit - Neuzeit. Graberfeld, Siedlung (?). Geländebegehung.

LOŠTICE (OKR. ŠUMPERK)

„Na hraničkách“, „Lepinka“, „Široké díly“. Středověk. Ojedinelý nález.

Lokalizace: okolí bodu v okruhu asi 300 m: X=1 101 005; Y=568 990 (S-JTSK).

V létě roku 2008 předal neznámý nálezce z Loštic Mgr. Jakubu Vránovi minci. K tomuto artefaktu uvedl, že jde o ojedinelý nález učiněný detektorem kovu, a že byl získán „z okolí silnice z Loštic do Mohelnice“, avšak bohužel bez bližšího určení. Mohlo by se tedy jednat o tratě „Na hraničkách“, „Lepinka“, případně „Široké díly“. Bližším výzkumem tohoto artefaktu, který byl proveden v průběhu roku 2010, se zjistilo, že se jedná o byzantskou miskovitou nomismu císaře Issakiose II. Angelose (1185–1195). Na líci je vyobrazena Panna Marie čelně sedící na trůnu se svatozářím nad hlavou, oblečená v palliu a maphoriu, v náručí drží malého Ježíška. Na rubu je vyobrazen čelně stojící císař Issakios II. Za laskavé určení mince děkuji panu Jaroslavu Dopitovi z Olomouce.

Karel Faltýnek

Resumé

Loštice (Bez. Šumperk), „Na hraničkách“, „Lepinka“, „Široké díly“. Mittelalter. Einzelfund.

LUDĚŘOV (OKR. OLMOUC)

Intravilán obce, č. p. 14. Novověk. Tvrz. Povrchový sběr.

Nejstarší písmenná zpráva o obci uvádí zemana Ludeře, který učinil spolek s Markvartem z Vrahovic roku 1349. Tvrz je poprvé vysloveně zmíněna roku 1447, kdy jí i s dvorem získává Smil z Kremže. Šlechtické sídlo i s dvorem poměrně často měnilo majitele (přehled majitelů např. Dostál, Říkovský 1935, 465–469) a jako o „býva-